

© NICOLAE BREBAN

Aura Christi Alumnii lui Nietzsche

Înainte de a mă întreba ce se întâmplă, de vreme ce simt nevoia de a reveni, iarăși și iarăși, la Nietzsche, am citit din acest sihas-tru de la Sils-Maria nu puțin, fără a avea vreodată senzația de sațietate, pasiunile mele de litere coagulându-se, încetul cu încetul, în jurul unei singure – aproape! – *osii*: Friedrich Nietzsche. Urmat de îndată, în chip firesc, de acel straniu sfânt epileptic, Dostoievski cel de neîntrecut, apoi, de Rainer Maria Rilke, Marcel Proust, Thomas Mann, Hermann Hesse, D.H. Lawrence, Nicolae Breban, Iris Murdoch. Adică de un *trib de oameni superiori*, iubiți, ba chiar răsfățați de zei (cu excepția autorului *Fetei pierdute*, luat de Caron în lumea lui Hades la puțin peste patruzeci de ani), *trib*, care, în timp – mai exact peste timpuri! – și-au adus obolul, fiecare în felul său, inimitabil, unic, la crearea *mitului Nietzsche*, lăsând ei înșiși o operă, evident, greu de neglijat, situată sub semnele gândirii filosofice ale acestui uriaș pustnic neînregimentabil. Fiecare dintre scriitorii menționați de noi au fost marcați în esență de autorul incendiarei capodopere *Dincolo de bine și de rău*, de unele dintre *motivele obsesive* (ar fi spus N. Breban) pe care și-a structurat catedrala metafizică Friedrich Nietzsche: supraomul, reîn-torcerea aceluiași la sine însuși, transvaluarea tuturor valorilor, ca să ne referim exclusiv la trei. Fiecare a fost fascinat de straniul scriitor despre care prietenul său, Rohde, afirma între altele, că vechiul său tovarăș părea că vine dintr-o altă lume. Fascinația fiind strunită uneori de chingile prudentei (ca la Thomas Mann), alte dați însă având zăgăzurile acesteia făcute repede cioburi.

Cartea de față este rodul pasional al unei iubiri *construite* – dintr-un inexplicabil instinct cultural, nefiresc de puternic, de neînfrănat – obsesiv răstimp de decenii. Nu veți găsi în capitolele ei – dedicate onora dintre scriitorii la care am făcut referire și, respectiv, modului în care ecouri mai mult sau mai puțin discrete din opera nietzscheană se regăsesc, cvasimaniacal, în textele lor – nu veți avea, așadar, prilejul să citiți tratate reci, impersonale, presupunând ifosele, toanele, apucăturile unui individ doct, tobă de carte etc.; e vorba, mai degrabă, de o seamă de eseuri interdisciplinare, împânzite de sincopă, dibuiri, inevitabile repetiții, reveniri – inevitabile în cazul unei manii de origine scriptică vizând un subiect dificil – de ordin stilistic, ideatic, în care am încercat – mereu conștientă de faptul că mă mișc pe terenuri minate; de aici probabil lentoarea, în topografia căreia se citește înaintea gâfâindă, în cercuri concentrice – mi-am dorit să punctez o imagine subiectivă, ultrasubiectivă, departe de a fi exhaustivă, a începutului de *școală nietzscheană*, un început, evident, impresionant, care demonstrează – dacă mai era nevoie – că posteritatea acestui singuratic împătimit de mască, slăvind boala, decăderea, singurătatea, *mizeria oricărei depășiri*, învins de o stranie *știință veselă*, de sorginte dionisiacă, de voința de a deveni ceea ce este, se află abia în primii timpi. În această ordine de idei, e suficient să enumăr, încă o dată, marii oameni de litere situați în formatoarea rază a influențelor de sorginte

nietzscheană: Dostoievski, Rilke, Proust, Th. Mann, Hermann Hesse, Lawrence, Breban, Murdoch. De bună seamă, alți iubitori de Nietzsche ar face o listă, după toate semnele, diferită... Noi i-am situat în raza atenției, firesc, pe creatori în primul rând; îi vom cita de bună seamă și pe unii dintre cei mai avizați comentatori ai operei nietzscheene: Gilles Deleuze, Ernst Bertram, Ștefan Borbély ș.a.

Scriind despre felul în care Nietzsche a stat – aidoma unui zeu atipic, rudă de sânge cu Dionysos cel aspru și copilăros – deasupra textelor majore ale scriitorilor iubiți de mine, în realitate, încercam să înțeleg fenomenul Nietzsche, viața și opera sa, fascinația față de ea și acceptarea acesteia, câteodată, parțială, nu o dată în etape nuanțate, disputate intens, alte dați refuzul categoric al unora dintre doctrinele sale. Apoi, mi s-a părut incitant să urmăresc modul în care câteva vârfuluri de necontestat ale literaturii universale câteodată se întâlnesc acolo, sus, pe culmile monotone ale Olimpului ideatic. Citindu-l, recitindu-l pe Nietzsche, citind și recitind nietzscheenii, mă re-cream, mă remodelam și, în același timp, mă re-apropiam altminteri, de fiecare dată, de Nietzsche, iar în timp probabil mai rapid – prin intermediul celui care l-a creat pe Zarathustra – de mine însămi. Căci și scrierile mele se află, *volens nolens*, sub auspiciile acestui scriitor spre care mă harponează, instinctiv, voința de a deveni ceea ce sunt: poet.

Mărturisesc că și de la creatorul *Genealogiei moralei* am învățat – între nu puține alte lucruri importante – unul esențial, care mi-a schimbat (îmi cântăresc bine cuvintele) viața: dincolo de pedeapsă, blestem, limită, pretext de cădere, fereastră deschisă spre moarte, Boala este, în chip decisiv, un imens dar formator, un prilej de re-naștere în albia ființei, oază formatoare, chiar dacă e situată sub semnul unui soare negru, zemos, pe ici-colo nițel crăpat, mirositor, fabulos, aidoma pepenilor galbeni prea copti. Sau – cu vorbele aceluia astmatic genial, spicuite din *Sodoma și Gomora* – „numai boala te învață să observi și să înveți, și-ți îngăduie să descompui mecanismele pe care altminteri nu le-ai cunoaște”. Boala, cu un pic de noroc, poate fi pîn-tenul dat de un nesfârșit zeu răutăcios și perspicace în bolgiile luminoase ale destinului. Întâlnirea mea cu acest spectacol de un dramatism grandios – care este Nietzsche – din întâmplare cred că s-a transformat în destin.

Da. Și totodată în voința de Destin.

...Nimic, așadar, nu se întâmplă în zadar: nici boala tratată, în siajul lui Nietzsche, ca un dar, nici moartea mamei, a tatălui sau a bunicului, descrisă cu lux de amănunte ca o entitate instalată demult în castelul prunciei și-al adolescenței lui Malte, nici lecturile făcute în bibliotecă, unde lumea e cu totul altfel, nici iubirile poetului preferat, posesor al unui destin singular, unic, artist de la care poți învăța atât de multe lucruri utile și frumoase, de pildă, despre fetele de acum un secol ori mai multe. Deși scrise în stil fragmentar, însemnările purtând patina epicului pur, au,

fără îndoială, o coerență interioară, imprimată, în primul rând, de ritmul egal, domol, specific, firesc, unei culmi atinse, iar, în al doilea rând, de inspirația de a se lăsa condus de câteva teme majore, între cele mai remarcabile situându-se *moartea* vie, prezentă, îmboldind viul, moartea individuală și dreptul de a-ți alege moartea ta, *viața* care trebuie trăită la cea mai înaltă tensiune, în ciuda sărăciei, în ciuda lipsei unei case și a mijloacelor necesare subzistenței la un nivel decent, boala aptă de a te smulge din mediocritate (ca în textele de vârf ale lui Thomas Mann sau ale lui Nicolae Breban), deci, arătându-ți prin acest fapt o altă față a ei, mai puțin neplăcută, păstrându-și, cu toate acestea, asprimile de pomină. Moartea și boala, laolaltă cu *viul*, cu existența propriu-zisă, urmând să fie percepute, tratate și de noi în cheie rilkeană sau, mai exact, în registru nietzschean – Rainer fiind un nietzschean pursânge! – ca niște *pretexte*. În siajul autorului *Bunevestiri*, să ne propunem să refuzăm înțelegerea acestor noțiuni de neînțeles *à fond*, acestui termen – *înțelegere* – Nicolae Breban preferându-l pe cel de apropiere, „de «admirație perplexă», adică de o uimire infinită” sau de „iubire perplexă”, care se opune celei «europene», critice, raționale, lucide”. (Nicolae Breban, *Profeții despre prezent. Elogiul morții*) Să iubim, așadar, și moartea și viața – „moartea ca una dintre formele vieții” (N. Breban) – și viul și boala, să ne mirăm față către față cu ele, să nu ne grăbim să pricepem ce se întâmplă cu ele, din ce motive ne-au fost date, prefăcându-ne că înțelegem, și încă o dată, să le iubim, alegând perplexitatea, alegând acel soi de „iubire perplexă”, de sorginte iisusiacă, alegând forța de a spori viul, adică Viața, construiind-o cu puterea cu care îți construiești opera, înzidindu-te în magmele-i vii, încinse, neoromantice!

Rainer Maria Rilke e un autor celebru deja la ora scrierii romanului centrat pe Malte (1910); are câteva volume de poeme bine receptate de critica de specialitate, câteva jurnale rămase inedite în timpul vieții poetului, prin urmare, e vorba de o operă în plină formare, aspect la care vom reveni un pic mai târziu. Gloria – percepută de autorul *Cărții ceasurilor* ca o seamă de neînțelegeri iscate în jurul unui nume – nu-i este, de bună seamă, străină, cum familiară îi este aura ei nu întotdeauna deschisă la culoare. Turneele făcute cu prilejul conferințelor ținute pe marginea operei rodinene, l-au făcut pe marele poet să se redreseze întrucâtva sufletește; pretutindeni cuvintele lui erau smulse ca pâinea... În curând, va da buzna peste *el lumea nouă* a Parisului, care-l va timora la început, făcându-l, treptat-treptat, s-o accepte, să-și găsească locul în năvălășă-i albie sălbatică. Așa îl vedem pe Malte Laurids Brigge din capul locului: în inima urbei franceze, nițel timorat, bolnav, stând în liniștea viermuindă a camerei sale dintr-un hotel modest, cu o sobă fumegândă, având parte de mâncare sărăcăcioasă, căutându-și liniștea fără pată, astâmpărul, în timp ce constată excedat, însingurat, că este... un nimic, un nimic care la cei douăzeci și opt de ani ai săi gândește că „mai pot scrie și spune toate acestea încă o vreme. Însă va veni o zi, când mâna mea va fi departe de mine și dacă o voi pune să scrie, atunci va scrie cuvinte pe care nici nu le gândesc. Va veni vremea *celeilalte tălmăciri* și nu va mai rămâne nici un cuvânt și orice sens se va risipi aidoma norilor și se va pogori precum ploaia”. (s.n.) Malte cel ieșit din mantaua lui Nietzsche seamănă întrucâtva cu thomasmannianul Hans Castorp (nu într-o măsură lip-sită de greutate și cu proustianul Marcel și, în egală măsură, cu brebanianul Castor Ionescu), „copilul răsfățat al secolului”, rătăcind pe crestele montane, împuns de dorința de a gusta dintr-o „singurătate adâncă și mare”, proximitatea muntelui constituind un fel de școală – precum este Parisul pentru înfricoșatul Malte – uriașii de piatră și aer, „măreția și tăcerea de moarte a peisajului alpin” fiind „cel mai potrivit pentru maturizarea complexelor gândirii” într-o „tăcere grandioasă și nepăsătoare”. Alumnul celor doi magiștri – Naphta și Settembrini – își simțea, apropo de similitudini de ordin tipologic, „sufletul mereu apăsat, încordat și neliniștit de tăcerea prea mare, de această singurătate aventuroasă”, tânărul fiind, totodată, „mândru de a le fi cucerit prin curajul lui și conștient de drepturile pe care demnitatea i le dădea asupra priveliștii”.

În pofida semnelor zădărnice, Malte se lasă dus de un curent lăuntric incomparabil mai puternic și, astfel, depășește mirosurile și vedeniile spaimelor fecunde, conștientizând, vai, că „se află în fața a ceva măreț” și că aproximativ același lucru își desfășura în el splendorile solemne și melancolice înainte de a fi început el să scrie, dar acum, orice s-ar întâmpla, el se va lăsa scris, da, el va fi curajosul acela care va fi pentru sine însuși un instrument al devenirii, un instrument al cunoașterii de sine, condus de dorința ascuțită de a face cu el ceea ce vrea, ceea ce lăuntric i se spune să facă. (Ca și brebanianul Paul din *Animale bolnave*, care definește pentru sine însuși libertatea ca pe o dorință de a face ceea ce vrei: „Cea mai înaltă formă a libertății posibile, să faci cu tine tot ce vrei, nu ce poți, ci ce vrei, ce-ți trece prin cap, sau ce vrei să-ți treacă prin cap...”). □

Fragmente din vol. *Alumnii lui Nietzsche*, în lucru

Aura Christi

Fostul Teatru Național